

چکیده

در پی رشد شهرها، میزان جرایم شهری هم در برخی زمان‌ها و مکان‌ها رشد می‌یابد. بگونه‌ای که بزه‌کاران برای ارتکاب جرم، به دنبال زمان و مکان مناسب هستند، زمان و مکانی که حداقل خطر دستگیری و حد اکثر منافع حاصل از بزهکاری را در برداشته باشد. از همین رو هدف اصلی این مقاله شناسایی زمان و مکان وقوع جرایم در شهر اردبیل است. پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از لحاظ ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری شامل کلیه مجرمان دستگیر شده که در نیمه اول سال ۱۳۹۶ در زندان اردبیل دوران محکومیت خود را می‌گذرانند، می‌باشد که به روش تمام شماری از آنها پرسشنامه تکمیل شده است و برای بررسی رابطه بین متغیرهای اسمی تحقیق از آزمون کرامرز در قالب نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. یافته‌های تحقیق بیانگر این امر است که بیشترین جرایم در فصل بهار و خرداد ماه رخ داده است و اینکه بیش از نیمی از جرایم در آخر هفته اتفاق افتاده است. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که رابطه معنی داری بین محل سکونت مجرمان و محل وقوع جرم آنها وجود دارد و بافت‌های فرسوده با توجه به کیفیت محیطی که دارند مستعد بروز جرم هستند. نهایتاً نتیجه تحقیق بیانگر این امر است که مجرمان برای انجام جرم زمان و مکان خاصی را در نظر می‌گیرند، یعنی تحقیق حاضر نظریه فرصت بزهکاری (انتخاب عقلانی و کانون‌های جرم‌خیز) را مورد حمایت قرار می‌دهد.

کلمات کلیدی: زمان و مکان، نظریه فرصت بزهکاری، زندان، شهر اردبیل

۱- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی. asgharpasha65@gmail.com

۲- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه تبریز

۳- دانشجوی دکتری فقه و مبانی حقوق دانشگاه بابل

بیان مسئله

جرم رویدادی پیچیده است و هنگامی رخ می‌دهد که چهارعامل قانون، بزهکار، بزه دیده و مکان بزهکاری، همزمان وجود داشته باشد. بزهکاری ازجمله مفاهیمی است که به شدت تحت تأثیر مشخصه‌های مکانی و زمانی، زمینه‌های فرهنگی، مناسبات اجتماعی، ساختار اقتصادی قرار دارد. لزوم برقراری نظم و امنیت سبب شده است تا در تمامی جوامع، همواره رویارویی با بزه کاری مورد توجه و حائز اهمیت باشد. برخی مکان‌ها و زمان‌ها دارای شرایط و وضعیتی هستند که احتمال وقوع بزه یا جرم در آنها زیاد است. مجرمان یا بزه‌کاران برای ارتکاب جرم، به دنبال زمان و مکان مناسب هستند، که حداقل خطر دستگیری و حداکثر منافع حاصل از بزهکاری را دربرداشته باشد. (کلانتری و توکلی، ۱۳۸۶).

با رشد فزاینده و افسارگسیخته شهرها، ساکنان این مراکز با مشکلات فراوانی درگیر می‌شوند. افزایش بزهکاری و انحرافات اجتماعی یکی از این مشکلات و از مهم‌ترین و اساسی‌ترین معضلات اکثر شهرهای دنیاست. کشور ایران نیز مانند بسیاری از کشورهای دنیا با میزان بالای جرم و جنایت رو به روست. بر اساس آمارهای موجود به ازای هر صد هزار نفر جمعیت در کشور، نزدیک به ۲۵ نفر زندانی در زندان‌ها به سر می‌برد (عبادی‌نژاد و نصرتی، ۱۳۹۲). شهر اردبیل هم از این قاعده مستثنی نیست و از مجرمین دستگیر شده که در حال حاضر دوران محکومیت خود را در زندان‌های شهر اردبیل می‌گذرانند نیز به ترتیب جرائم مربوط به مالی، مواد مخدر، سرقت و درگیری از مهم‌ترین جرایم می‌باشد. با توجه به اینکه ارتکاب جرم بر شهروندان و دولت اثر منفی دارد، لذا لازم است تا از راهکارهای مناسبی برای کنترل و کاهش تعداد افراد خلافکار و قانون شکن استفاده شود. اولین اقدام در این راه شناسایی عوامل ارتکاب جرم توسط افراد است. یکی از این عوامل مساله مکان و زمان وقوع جرم است. اگر مکان و زمان وقوع جرم شناسایی شود می‌تواند برای ارزیابی اثربخشی و کارایی سیاست‌ها و برنامه‌ها -

های فعلی و تدوین برنامه‌های جدید کمک کند. لذا هدف اصلی این پژوهش شناسایی مکان و زمان وقوع جرم زندانیان شهر اردبیل است و محقق به دنبال پاسخ به این سؤال اساسی است که جرایم شهر اردبیل در چه زمان و مکانی رخ می‌دهد؟

مبانی نظری

بررسی‌های جرم‌شناسی نشان می‌دهد که هر عملی علتی دارد و هیچ چیز به خودی خود به وجود نمی‌آید. بنابراین هر جرمی هم دارای علل سازنده‌ای است که بر روی فرد اثر می‌گذارد و او را بسوی ناسازگاری و نابهنجاری سوق می‌دهد. پیامد این سوق دادن‌ها ارتکاب خطاست و خاطی را به یک تعبیر بزهکار می‌نامند (عباس‌زاده گروسی، ۱۳۸۶). بزهکاری نیز از جمله مفاهیمی است که به شدت تحت تأثیر مشخصه‌های مکانی و زمانی، زمینه‌های فرهنگی، مناسبات اجتماعی، ساختار اقتصادی و ملاحظات سیاسی قرار دارد. لزوم برقراری نظم و امنیت سبب شده است تا در تمامی جوامع، همواره رویارویی با بزهکاری مورد توجه و حائز اهمیت باشد. برخی مکان‌ها و زمان‌ها دارای شرایط و وضعیتی هستند که احتمال وقوع بزه در آنها زیاد است. بزهکاران برای ارتکاب جرم، به دنبال زمان و مکان مناسب هستند، زمان و مکانی که حداقل خطر دستگیری و حداکثر منافع حاصل از بزهکاری را در برداشته باشد. تغییر شرایط و وضعیت در زمان‌ها و مکان‌های خاص می‌تواند به شکل قابل ملاحظه‌ای در کاهش آمار جرایم مؤثر باشد. به بیان دیگر، محیط ارائه، وضعیت و شرایطی است که بزهکار فرصت مناسبی جهت ارتکاب بزه در آن به دست می‌آورد. تغییر و از بین بردن این فرصت‌ها و موقعیت‌ها می‌تواند امکان ارتکاب جرم را از وی سلب نموده و یا دشوار کند و خطرات ناشی از ارتکاب بزه را برای مجرمان افزایش دهد. ویژگی‌های کالبدی و خصوصیات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی حاکم بر برخی محدوده‌های شهری موجب شکل‌گیری فرصت‌ها و اهداف مجرمانه می‌شود. بدین ترتیب در محدوده شهرها کانون‌هایی شکل می‌گیرد که

تعداد جرایم بسیار بالاتری در مقایسه با محدوده‌های دیگر دارد (کلانتوری و همکاران، ۱۳۸۹).

در اغلب دیدگاه‌های جرم‌شناسی، تنها به عوامل فردی مؤثر بر وقوع جرم توجه شده است و اغلب از تأثیر محیط بر رفتار، یعنی ویژگی‌های مهم محیطی که فرد را به سوی ارتکاب عمل مجرمانه سوق می‌دهد، غفلت می‌شود. نظریه و رهیافتی که بیشتر به عوامل و ویژگی‌های محیطی (موقعیت مناسب برای ارتکاب جرم) در وقوع جرایم تأکید می‌کند تحت عنوان رهیافت (نظریه) فرصت نام گذاری شده است. نظریه فرصت بزهکارانه توسط کوهن و فلسون در سال ۱۹۷۹ در باب انحراف مطرح گردید. تفکر حاکم بر این نظریه آن است که به صرف وجود بزهکار و بزه‌دیده، جرم واقع نمی‌شود، بلکه باید فرصت و موقعیت مناسب برای ارتکاب جرم نیز فراهم باشد (فلسون و کلارک، ۱۹۹۸). رهیافت فرصت در جرم‌شناسی به زمان و مکان وقوع جرم توجه می‌کند و بر این اساس استوار است که برخی از موقعیت‌ها برای جرم مساعدتر از سایر موقعیت‌ها است (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰) و اینکه ارتکاب جرم نیازمند تقارن زمانی و مکانی بزهکار بالقوه و آماج بالقوه است (نجفی ابرند آبادی و همکاران ۱۳۷۷). با بررسی مطالب مرتبط با نظریه فرصت‌های بزهکاری (جرم) به چند دیدگاه معروف در حوزه تبیین جرم برمی‌خوریم. هر یک از این دیدگاه‌ها (دیدگاه فعالیت‌های روزمره، دیدگاه الگوی جرم، دیدگاه انتخاب معقول و دیدگاه کانون‌های جرم خیز) ارتکاب جرم و زمینه‌های تسهیل‌کننده بروز اعمال مجرمانه را از زاویه‌ای خاص بررسی کرده‌اند و نهایتاً همه آنها به این نقطه‌ی مشترک رسیده‌اند که فرصت‌های جرم اهمیت فراوانی در وقوع جرم یا پیشگیری از آن دارند و عامل زمان و مکان از عوامل مهم در بروز جرم است.

۱- نظریه فعالیت روزمره: تئوری فعالیت روزمره که به وسیله کوهن و فلسون در سال ۱۹۷۹ معرفی و در سال‌های ۱۹۸۷ و ۱۹۹۴ به وسیله فلسون پالایش شد، رویکردی است

که به طور معمول برای قربانی شدن بزهکاری^۱ به کار می‌رود و محققان با الهام از این تئوری پی برده‌اند که قربانی‌ها به طور تصادفی در جامعه توزیع نشده‌اند، بلکه با سبک زندگی و فعالیت روزانه هم پیوند هستند. تئوری‌های فعالیت روزمره و سبک زندگی بر این اعتقادند که فرصت‌های قربانی شدن به طور ناموزون در میان جمعیت توزیع شده و وابستگی آشکاری با نحوه سپری کردن زمان توسط قربانیان دارد (پلاس و کارمودی، ۲۰۰۵). بنابراین می‌توان گفت که وقوع جرم اتفاقی نیست و تابعی از رفتار و اعمال بزهکاران است. در تئوری فعالیت روزمره برای بروز جرم چهار شرط لازم و ضروری است: شخص مجرم، هدف مورد نظر مجرمان، همگرایی مجرم و هدف در یک مکان و زمان مشخص و در نهایت عدم حضور کنترل‌کنندگان یا ناظران. همچنین نظریه فعالیت روزمره به عامل زمان تأکید خاصی دارد. این رویکرد به دنبال تشریح این است که چگونه زندگی هر روزه، تجمع همزمان شرایط لازم را در فضا و زمان فراهم می‌کند (برتاو و همکاران، ۱۳۹۲).

۲- نظریه انتخاب عقلانی: در دهه ۱۹۸۰، جرم‌شناسان برای تبیین رفتارهای بزهکاران به مدل‌های اقتصادی انتخاب منطقی روی آوردند. تئوری انتخاب منطقی به وسیله اقتصاددانان در رشته جرم‌شناسی معرفی شده است. شالوده اساسی این تئوری بر اساس مدل سودمندی مورد انتظار^۲ در اقتصاد است که معتقد است افراد تا اندازه‌ای تصمیم منطقی را بر این اساس می‌گیرند که بیشترین سود و کمترین زیان و ضرر را داشته باشند (برتاو و همکاران، ۱۳۹۲). با توجه به اینکه مکان، زمان و انسان (مجرم) عناصر مهم ارتکاب جرم هستند، با درک صحیح قواعد منطقی مجرمان و انتخاب مکان و زمان وقوع رفتار مجرمان می‌توان نسبت به جلوگیری از وقوع جرم خصوصاً پیشگیری از جرایم سرقت اقدام نمود. لذا شناسایی شرایط مکانی بوجود آورنده فرصت‌های جرم و

1 - Criminal Victimization

2 - Expected Utility Model

شرایط تسهیل کننده آنبا تکیه بر اصول پیشگیری از آن ضروری به نظر می‌رسد (عبدی و همکاران، ۱۳۸۷).

۳- نظریه کانون‌های جرم خیز: واژه کانون‌های جرم خیز برای اولین بار توسط شرمن^۱، گارتین^۲ و برگر^۳ برای تحلیل مکانی بزهکاری مورد استفاده قرار گرفت. این واژه، به معنای یک مکان یا محدوده جغرافیایی است که میزان بزهکاری در آن بسیار بالاست. محدوده این مکان می‌تواند بخشی از یک شهر، محله، چند خیابان مجاور هم و حتی ممکن است یک خانه یا مجتمع مسکونی باشد (کلانتری و همکاران، ۱۳۸۹). مطالعه کانون‌های جرم خیز چارچوب علمی برای تحلیل فضایی و مکانی جرم و مطالعه رابطه ناهنجاری‌ها با فضا و زمان را در محدوده شهرها فراهم می‌نماید. به طور کلی، در این مطالعات چگونگی پیدایش، کیفیت و نحوه پراکندگی اعمال مجرمانه در محدوده جغرافیایی شهر مورد بررسی قرار می‌گیرد و به کمک نمایش فضایی اعمال مجرمانه و تلفیق این اطلاعات با داده‌های مکانی محل ارتکاب جرایم و شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی مجرم و محل سکونت او، امکان شناسایی کانون‌های جرم خیز، پیش‌بینی محل‌های احتمالی وقوع ناهنجاری در محدوده شهر فراهم می‌شود. در نهایت، این اطلاعات به شکل موثری می‌تواند به کاهش میزان جرایم در سطح شهر و پیشگیری از بزهکاری و افزایش ایمنی کمک نماید (کلانتری، ۱۳۸۰: ۶۳-۶۴). رویکرد کانون‌های جرم خیز بر بزهکاری در سطح شهر تمرکز دارد و به دنبال کشف ارتباط و تغییرات در بین و میزان جرایم ارتكابی یک شهر در فصول مختلف یا ماه‌های مختلف سال، روزهای هفته و ساعات مختلف شبانه‌روز می‌باشد. این شیوه تحلیل به شناسایی بهتر نقاط جرم خیز و الگوهای مختلف بزهکاری کمک می‌کند و بدین ترتیب دست‌اندرکاران قضایی و انتظامی می‌توانند کمک نمایند (توکلی، ۱۳۸۴: ۷۲).

1 - Sherman

2 - Gartin

3 - Buerger

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش توصیفی - تحلیلی است. برای جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است. جامعه آماری شامل کلیه مجرمان دستگیر شده که در نیمه اول سال ۱۳۹۶ در زندان مرکزی اردبیل دوران محکومیت خود را می‌گذرانند می‌باشد که سعی شده به روش تمام شماری از آنها پرسشنامه تکمیل شود (لازم بذکر است که زندانیان شرط باز که اکثراً هم جرایم مالی دارند، مورد بررسی قرار نگرفته‌اند). برای بررسی فرضیه‌ها، متناسب با مقیاس اندازه‌گیری متغیرهای تحقیق، از آزمون کرامرز در قالب نرم افزار SPSS استفاده شده است. همچنین تهیه نقشه محل سکونت و محل وقوع جرم از نرم افزار Arc GIS استفاده شده است.

یافته‌های پژوهشی

در این بخش از تحقیق ابتدا رابطه بین نوع جرم و زمان وقوع آنها و سپس محل سکونت مجرمان و محل وقوع جرم مورد بررسی قرار گرفته است. نظر به اینکه یکی از فرضیه‌های تحقیق وجود رابطه معنی‌دار بین نوع جرایم و زمان وقوع آنها است، از همین رو برای بررسی این رابطه از آزمون کرامرز استفاده شده است و نتایج آن در ادامه به صورت جداول توافقی ارائه شده است.

جدول ۱- بررسی رابطه بین نوع جرم و فصل وقوع آن با استفاده از آزمون کرامرز

جرم و شغل	بهار	تابستان	پاییز	زمستان	جمع
قتل	۱۲	۱۸	۱۴	۳	۴۷
تصادف با وسیله نقلیه	۳	۱	۳	۰	۷
درگیری	۴۴	۱۸	۲۴	۹	۹۵
نگه داری و حمل اسلحه	۲	۱	۱	۰	۴
مواد مخدر	۱۵۱	۵۰	۸۹	۶۹	۳۵۹
آدم ربایی	۲	۳	۲	۱	۸
سرقت	۵۶	۷۴	۴۵	۳۸	۲۱۳

۳۶	۳	۹	۱۴	۱۰	رابطه نامشروع
۳۳	۱۱	۶	۷	۹	کلاه برداری و جعل مدارک
۵۵	۱۳	۱۹	۱۵	۸	مالی (چک برگشتی و بدهی)
۸۵۷	۱۸۶	۲۱۲	۲۰۱	۲۵۸	جمع

ماخذ: یافته های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۶

نتایج جدول شماره (۱) نشان می دهد که از بین ۸۵۷ نفری که اطلاعات آنها در خصوص نوع جرم و فصل جرم تهیه شده است، ۳۵۹ نفرشان در کار خرید و فروش مواد مخدر بوده اند، که این رقم ۴۱/۸ درصد کل جرایم را به خود اختصاص می دهد. از بین این ۳۵۹ نفر، فصل وقوع جرم (فصل خرید و فروش) ۱۵۱ نفرشان در فصل بهار بوده است (۴۲ درصد). از بین ۲۱۳ نفر سارق زندانی در زندان اردبیل نیز، ۵۶ نفر در بهار (۲۶/۲ درصد) و ۷۴ نفر در تابستان (۳۴/۷ درصد) مرتکب سرقت شده اند. در خصوص درگیری هم که شامل ۹۵ نفر از زندانیان تحت مطالعه این تحقیق می باشد، درگیری ۴۴ نفر در فصل بهار رخ داده است (۴۶/۹ درصد). بیشترین درگیری ها و خرید و فروش مواد مخدر در فصل بهار رخ داده است (به ترتیب ۴۶/۹ درصد و ۴۲ درصد). نهایتاً اینکه می توان گفت اکثر جرم ها در بهار رخ داده است (۲۵۸ مورد از ۸۵۷ مورد، معادل ۳۰/۱ درصد). با توجه به مقدار ارزش آزمون کرامرز (۰/۱۸۵) و sig (۰/۰۰۰۱) به دست آمده می توان گفت که رابطه معنی داری بین نوع جرم و فصل وقوع جرم مجرمان وجود دارد. همچنین در اینجا به بررسی رابطه بین نوع جرم و ماه وقوع آن پرداخته شده است که نتایج و خروجی حاصل از آزمون کرامرز در این مورد در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲- بررسی رابطه بین نوع جرم و ماه وقوع آن با استفاده از آزمون کرامرز

جرم و ماه	فروردین	اردیبهشت	خرداد	تیر	مرداد	شهریور	مهر	آبان	آذر	دی	بهمن	اسفند	جمع
قتل	۵	۵	۲	۶	۷	۵	۴	۰	۱۰	۱	۲	۰	۴۷
تصادف	۰	۱	۲	۰	۰	۱	۱	۲	۰	۰	۰	۰	۷
درگیری	۸	۲۰	۱۶	۳	۴	۱۱	۲	۱۵	۷	۰	۹	۰	۹۵
نگه داری و حمل اسلحه	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۴
مواد مخدر	۳۳	۴۷	۷۱	۱۷	۱۱	۲۲	۵۰	۲۸	۱۱	۴۱	۲۶	۲	۳۵۹
آدم ربایی	۲	۰	۰	۰	۱	۲	۰	۱	۱	۱	۰	۰	۸
سرقت	۳۰	۱۲	۱۳	۱۶	۳۰	۲۸	۹	۲۱	۱۵	۷	۲۳	۹	۲۱۳
رابطه نامشروع	۲	۴	۴	۲	۹	۳	۱	۷	۱	۱	۰	۲	۳۶
کلاه برداری و جعل مدارک	۵	۱	۳	۵	۰	۲	۳	۱	۲	۶	۵	۰	۳۳
مالی (چک برگشتی و بدهی)	۴	۴	۰	۶	۹	۰	۵	۹	۵	۸	۰	۵	۵۵
جمع	۹۷	۸۹	۱۱۱	۵۵	۷۱	۷۵	۷۵	۸۴	۵۳	۵۸	۶۶	۲۳	۸۵۷

ماخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۶

نتایج جدول شماره (۲) حاکی از این است که از بین ۸۵۷ نفری که اطلاعات شان در خصوص نوع جرم و ماه جرم تهیه شده است، ۳۵۹ نفرشان در کار خرید و فروش مواد مخدر بوده‌اند (۴۱/۸ درصد). از بین این ۳۵۹ نفر، ماه وقوع جرم (ماه خرید و فروش مواد) ۴۷ نفرشان در ماه اردیبهشت بوده است (۱۳ درصد). از بین ۲۱۳ نفر سارق زندانی در زندان اردبیل نیز، ۳۰ نفر در فروردین ماه (۱۴ درصد) و ۳۰ نفر در مرداد ماه (۱۴ درصد) مرتکب سرقت شده‌اند. در خصوص درگیری هم که شامل ۹۵ نفر از زندانیان تحت مطالعه این تحقیق می‌باشد، درگیری ۲۰ نفر در اردیبهشت ماه رخ داده است (۲۱ درصد). نهایتاً اینکه می‌توان گفت اکثر جرایم در خرداد ماه رخ داده است (۱۳ درصد)

و کمترین آن در اسفند ماه (۰/۰۲۶ درصد). در حالت کلی می‌توان گفت که اکثر جرایم در نیمه اول سال رخ داده است (حدوداً ۵۸ درصد). با توجه به مقدار ارزش آزمون کرامرز (۰/۱۸۶) و sig (۰/۰۰۰) به دست آمده می‌توان گفت که رابطه معنی‌داری بین نوع جرم و ماه وقوع جرم مجرمان وجود دارد. بررسی رابطه بین نوع جرم و روز وقوع آن از دیگر موضوعات اصلی این تحقیق است که با استفاده از آزمون کرامرز مورد تحلیل قرار گرفته و در جدول شماره ۳ نتایج آن آروده شده است.

جدول ۳- بررسی رابطه بین نوع جرم و روز وقوع آن با استفاده از آزمون کرامرز

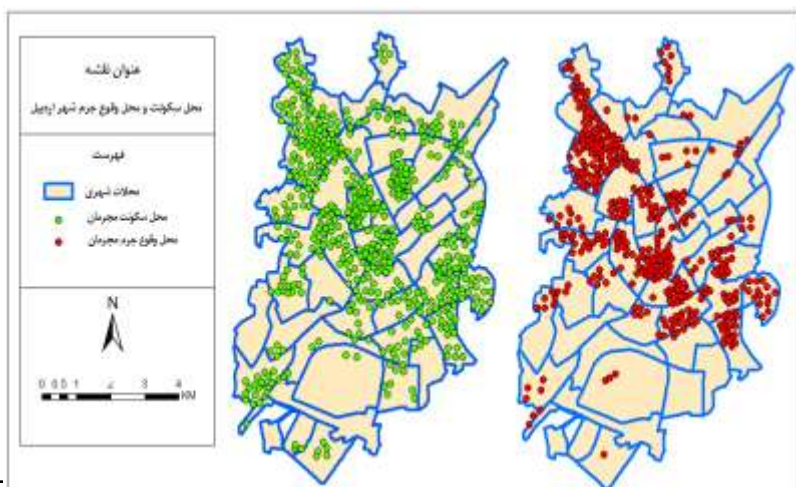
جرم و روز هفته	شنبه	یک شنبه	دوشنبه	سه شنبه	چهارشنبه	پنج شنبه	جمعه	جمع
قتل	۴	۳	۰	۷	۱	۳	۳	۲۱
تصادف با وسیله نقلیه	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۲
درگیری	۴	۰	۰	۲	۱	۱۴	۱۵	۳۶
نگه داری و حمل اسلحه	-	-	-	-	-	-	-	-
مواد مخدر	۱۲	۱۹	۲۰	۱۴	۱۰	۳۱	۶۹	۱۷۵
آدم ربایی	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱
سرقت	۱۲	۱۲	۲	۲	۹	۱۳	۳۱	۸۱
رابطه نامشروع	۰	۰	۰	۴	۱	۱	۱	۷
کلاه برداری و جعل مدارک	۱	۳	۱	۱	۱	۰	۴	۲۱
مالی (چک برگشتی و بدهی)	-	-	-	-	-	-	-	-
جمع	۳۷	۴۹	۲۳	۳۰	۲۴	۶۴	۱۲۸	۳۵۵

ماخذ: یافته‌های مستخرج از پرسشنامه، ۱۳۹۶

مطالب جدول شماره ۳ بیانگر این امر است که از بین ۳۵۵ نفری که اطلاعاتشان در خصوص نوع جرم و روز جرم تهیه شده است، ۱۷۵ نفرشان در کار خرید و فروش مواد مخدر بوده‌اند (۴۹/۲ درصد). از بین این ۱۷۵ نفر، روز وقوع جرم (روز خرید و فروش) ۶۹ نفرشان در روز جمعه بوده است (۳۷/۱ درصد). از بین ۸۱ نفر سارق زندانی در زندان اردبیل نیز، ۳۱ نفر در روز جمعه (۳۸/۲ درصد) و ۱۳ نفر در روز پنج‌شنبه (۱۶ درصد) مرتکب سرقت شده‌اند. در خصوص درگیری هم که شامل ۳۶ نفر از زندانیان تحت مطالعه این تحقیق می‌باشد، درگیری ۱۵ نفر در روز جمعه و ۱۴ نفر در روز پنج‌شنبه رخ داده است (روی هم رفته ۸۰ درصد). نهایتاً اینکه می‌توان گفت اکثر جرایم در جمعه رخ داده است (۳۶ درصد) و کمترین آن در روز دوشنبه (۶/۲ درصد). در حالت کلی می‌توان گفت که اکثر جرایم در اواخر هفته رخ داده است (حدوداً ۵۴ درصد). با توجه به مقدار ارزش آزمون کرامرز (۰/۱۶۵) و sig (۰/۰۰۳) به دست آمده می‌توان گفت که رابطه معنی‌داری بین نوع جرم و روز وقوع جرم مجرمان وجود دارد.

مکان وقوع جرم یکی دیگر از مباحث این مقاله است که در این خصوص لازم است تا محل سکونت و محل وقوع جرم مجرمان شهر اردبیل شناسایی شود. در این خصوص شکل شماره ۱ محل سکونت و محل وقوع مجرمان شهر اردبیل را نشان می‌دهد.

شکل ۱- نقشه محل سکونت و محل وقوع جرم زندانیان شهر اردبیل

با توجه به شکل شماره ۱ می‌توان گفت که محل سکونت و محل وقوع جرم زندانیان شهر اردبیل تقریباً منطبق بر هم هستند. در خصوص محل سکونت مجرمان زندانی در زندان اردبیل می‌توان گفت که محل سکونت اکثر این زندانیان مربوط به محلات ۱۳ گانه وحدت، بویژه سلمان آباد و میراشرف (واقع در شمال غرب شهر اردبیل)، آرازعلی، ملاباشی، نیار، محدوده میدان مبارزان تا ایستگاه سرعین، معجز، خاتم النبیین، حسینی، غریبان، علی آباد، دروازه مشکین، شهرک‌های کارشناسان، سیلان و سینا است. در واقع شمال غربی، مرکز و شرق شهر بیشترین محل سکونت مجرمان و قسمت‌های جنوبی و شمال شرقی کمترین محل سکونت مجرمان را به خود اختصاص داده‌اند.

در خصوص محل وقوع جرم زندانیان شهر اردبیل هم می‌توان گفت که محل وقوع جرم اکثر این زندانیان، مربوط به محلات ۱۳ گانه وحدت (بویژه سلمان آباد و میر اشرف)، آرازعلی، نیار، محدوده بازار تا ایستگاه سرعین، خاتم النبیین، حسینی، علی آباد، دروازه مشکین و شهرک فلسطین و محدوده میدان باکری است. در واقع پراکنده‌گی مکان وقوع جرایم شهر اردبیل به صورت شمال غربی جنوب شرقی است و کمترین جرایم هم در قسمت‌های جنوب غربی و شمال شرقی رخ داده است.

با توجه به مشخص شدن محل سکونت و محل وقوع جرم لازم است بدانیم که بین نوع جرم و محل سکونت مجرمان رابطه‌ای وجود دارد یا نه، از همین رو رابطه بین نوع جرم و محل سکونت مجرمان مورد بررسی قرار گرفته است و نتایج آزمون کرامرز نشان داد که رابطه معنی‌داری بین نوع جرم و محل سکونت مجرمان وجود ندارد (مقدار ارزش آزمون کرامرز برابر با ۰/۱۳۵ و Sig برابر با ۰/۲۶۹).

بحث و نتیجه‌گیری

نتیجه‌گیری که می‌توان کرد به این شکل است که در فصل بهار و تابستان میزان بروز جرم بالاست (فصول گرم سال). در خصوص ماه‌های وقوع جرم هم تقریباً به این شکل است. در ماه‌های فصل بهار شاهد تعداد جرایم بالایی هستیم و در زمستان و ماه‌های

مربوطه، کمترین جرایم رخ داده است. در خصوص روزهای هفته که جرم رخ داده است هم می توان نتیجه گرفت که آخر هفته و روزهای تعطیل زمان مناسبی برای وقوع جرم می باشد.

نتیجه گیری که می توان در خصوص محل وقوع جرم و محل سکونت مجرمان نمود به این شکل است اکثر جرایم در قسمت مرکزی، میانی و شمال غربی شهر (محلات ۱۳ گانه وحدت) رخ می دهد. مناطقی که دارای ویژگی های فرسودگی بالایی هستند، یعنی جزو محدوده بافت فرسوده شهری محسوب می شوند.

در خصوص رابطه بین محل سکونت و محل وقوع جرم، هم می توان چنین نتیجه گیری کرد که تقارن و تشابهی بین محلات سکونتی و محلات رخداد جرم وجود دارد. بگونه ای که اکثر مجرمان در همان محیط مسکونی یا محیط مشابه محیط مسکونی خود اقدام به جرم می کنند.

در حال کلی نتیجه تحقیق بیانگر این امر است که مجرمان دنبال فرصت مناسبی برای انجام جرم هستند، از همین رو یافته های این تحقیق با دیدگاه فرصت بزه کاری یا جرم قرابت دارد، از نظر اینکه مجرمان برای انجام جرم زمان و مکان خاصی را در نظر می گیرند، زمانی که بیشترین سود و کمترین خطر را داشته باشد، نظریه انتخاب عقلانی را مورد حمایت قرار می دهد و در خصوص محدوده های جرم خیز با نظریه کانون های جرم خیز هم راستا می باشد. در راستای یافته ها و نتایج تحقیق پیشنهاد می شود که گشت ها و خدمات انتظامی در فصول گرم سال، بخصوص ایام تعطیلات و آخر هفته و وقت اداری و نیمه های شب افزایش یابد؛ برنامه های آموزشی فرهنگی برای شهروندان در نظر گرفته شود؛ محیط های شهری بخصوص بافت های فرسوده شهری در راستای پیشگیری از وقوع جرم، به شکل مناسب تری طراحی شوند.

منابع:

- برتاو، عیسی؛ حاجی نژاد، علی؛ عسگری، علی و گلی، علی (۱۳۹۲)؛ بررسی الگوهای سرقت مسکونی با به کارگیری رویکرد تحلیل اکتشافی داده‌های فضایی مطالعه موردی: شهر زاهدان؛ پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی؛ سال دوم؛ شماره دوم؛ صص ۱-۲۳.
- توکلی، مهدی (۱۳۸۴)؛ شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهری؛ پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد (فرماندهی و مدیریت انتظامی)؛ دانشگاه علوم انتظامی؛ دانشکده فرماندهی و ستاد.
- عبادی‌نژاد، سیدعلی و نصرتی، اکبر (۱۳۹۲)؛ قابلیت‌های سامانه اطلاعات جغرافیایی در پیشگیری و کشف از سرقت منزل؛ فصلنامه پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی؛ سال هشتم؛ شماره چهارم؛ صص ۸۳-۱۰۹.
- عباس‌زاده گروسی، مانیا (۱۳۸۶)، جرم چیست و مجرم کیست؟ مجله اصلاح و تربیت، شماره ۱.
- عبدی، توحید؛ خلعتبری، عبدالحسین و کامرانی صالح، بخشعلی (۱۳۸۷)؛ عوامل موثر بر وقوع سرقت‌های به عنف شهرستان کرج؛ فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی؛ سال سوم؛ شماره اول؛ صص ۶۴-۷۸.
- فلسون، مارکوس و کلارک، رونالد وی (۱۳۸۷)؛ فرصت و بزهکاری، نگرشی کاربردی برای پیشگیری از بزهکاری؛ ترجمه محسن کلاتتری و سمیه قزلباش؛ زنجان: نشر دانش.
- کلاتتری، محسن، هدایتی، اکبر و عباسی، الهام (۱۳۸۹)؛ بررسی تأثیر و میزان کاربری اراضی در شکل‌گیری کانون‌های جرم خیز با استفاده از سامانه اطلاعات جغرافیایی GIS؛ فصلنامه دانش انتظامی؛ سال یازدهم؛ شماره سوم.
- کلاتتری، محسن توکلی، مهدی، (۱۳۸۶) شناسایی و تحلیل کانون‌های جرم خیز شهری، فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، نشریه پلیس پیشگیری نیروی انتظامی، سال دوم، شماره دوم، چاپ دوم.

- کلاتری، محسن، (۱۳۸۰) بررسی جغرافیایی جرم‌جنایت در مناطق شهر تهران، پایان نامه دوره دکتری رشته جغرافیا، گرایش برنامه ریزی شهری به راهنمایی دکتر محمد تقی رهنمایی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران.

- رضوانی، محمدرضا؛ زارع، زهره؛ فرهادی، صامت و نیک‌سیرت، مسعود (۱۳۹۰)، جغرافیای جرم در نواحی روستایی با تاکید بر سرقت دام در بخش چهاردولی شهرستان قروه، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال ششم، شماره اول، صص ۳۸-۶۲.

- نجفی ابرند آبادی، علی حسین و هاشم بیگی، حمید (۱۳۷۷)، دانشنامه جرم شناسی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

نوری، جابر و محمد حسینی، رویا (۱۳۹۳)، شناسایی مناطق جرم خیز استان اردبیل، اداره کل زندان های استان اردبیل.

-Felson, M., & Clarke, R. V. (1998). Opportunity makes the thief: Practical theory for crime prevention (Police Research Paper, 98). London: Home Office, Policing and Reducing Crime Unit, Research, Development and Statistics Directorate.

- Plass, S.P. Carmody, C.D. (2005) "Routine Activities of Delinquent and Non-Delinquent Victims of Violence Crime". American Journal of Criminal Justice: AJCJ; spring, 29,2; Criminal Justice Periodicals.